

Науменко Ольга Михайлівна

Європейський шлях рекрутування політичної еліти: досвід та перспективи для України

УДК 323.396 (1 ЄС 327:477)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.12>

Науменко Ольга Михайлівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54/1,
Київ, Україна

Розглядається європейський шлях механізмів рекрутування політичної еліти. Зокрема, формування політичної еліти в таких країнах, як Велика Британія, Франція, Німеччина, та постсоціалістичних країнах Європи. Вивчено особливості, шляхи та канали рекрутування до політичної еліти цих країн. Встановлено такі основні канали формування політико-управлінської еліти, як державний апарат, органи місцевого самоврядування, політичні партії, релігійні організації, армія і система освіти. Метою статті є дослідження особливостей механізмів рекрутування політичної еліти на шляху до європейської інтеграції. В дослідженні використано історичний метод, що допоміг прослідкувати закордонний і український досвід каналів рекрутування еліти. Компаративістський метод надав зіставлення методів рекрутування політичної еліти закордоном та в українському політикумі. Структурно-функціональний метод показав структуру політичної еліти в проаналізованих країнах та їх функціональні характеристики. Розглянувши досвід формування політико-управлінської еліти Франції та Німеччини для України, слід перейняти збільшення практичної складової частини в стажуванні; зобов'язання викладачів мати практику в системі державного управління; утвердження чітких і прозорих умов добору на публічну/державну службу за допомогою конкурсної процедури; послідовне набуття знань і навичок в державному управлінні; постійна освіта задля здійснення успішної кар'єрної служби; посилення формування лідерських якостей в кандидатів на найвищі посади в державному управлінні. В представленому дослідженні ключовою відмінністю у європейськості європейських економічних та політичних еліт є: контекстуальний вплив, що виходить від національних державних установ і суспільств; наслідки включеності еліт в інституційні та індивідуальні мережі наднаціональної співпраці; внутрішньо-елітарні підказки або когнітивна мобілізація; суттєве значення освіти притаманне лише для політичних еліт. Результати дослідження свідчать, що головними викликами політичної еліти України в процесі європейської інтеграції є досягнення європейського рівня життя: здобуття необхідного рівня економічного розвитку, забезпечення громадянам відповідно стандартів розвинутих демократій рівня життя та захисту їх прав. Політична система України повинна відповідати прийнятним в демократичному світі критеріям. Політична еліта України покликана здійснювати принципи демократичного розвитку суспільства.

Ключові слова: політико-управлінська еліта, політична еліта, формування еліти, механізми рекрутування політичної еліти, європейський шлях.

Вступ. Як засвідчує сучасна світова практика, досить важливою є значущість формування і розвитку еліти в державному управлінні, кожна країна має в цьому свої особливості формування. Особливого значення набуває фахова підготовка в системі державного управління і певних механізмах, які пов'язані з проходженням служби в органах державного управління.

Професійність обумовлюється сукупністю спеціальних фахових знань і практичних фахових навичок та вмінь, які набуті в процесі поглибленої загальної і спеціальної підготовки та досвіду роботи. Вагомим в підготовці еліт є освіта найкраща для свого часу, оскільки елітарна освіта є важливим каналом рекрутування політико-управлінської еліти для усіх цивілізованих країн світу [2, с. 230].

Не підлягає сумніву той факт, що існує залежність рівня якості політичної еліти від принципів її формування і рекрутування. Процес формування політичних еліт достатньо тривалий та може налічувати десятки років, при тому що умови в державі не є для цього сприятливими.

До каналів формування і рекрутування політичної еліти або ж шляхів просування до вершини політичної ієрархії відносять органи місцевого

самоврядування, державний апарат, політичні партії, релігійні організації, армію і систему освіти.

Формування політичної еліти у Франції здійснюється з державних службовців і керівників політичних партій; в колишньому Радянському Союзі формування еліти відбувалося з комсомольської верхівки, партійних функціонерів, військового генералітету, господарських керівників, діячів культури та науки, які здобули авторитет і продемонстрували власну лояльність до системи. У постсоціалістичних країнах Європи, як і в Україні формування еліти відбувалося на основі політичних партій [4, с. 155–156]. Для України на шляху до європейської інтеграції важливим є вивчення та провадження досвіду країн європейського континенту.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження особливостей механізмів рекрутування політичної еліти на шляху до європейської інтеграції. Головною особливістю є визначення, як відбувається формування та рекрутування політичної еліти в постсоціалістичних країнах та в таких країнах Європи, як Німеччина і Франція. Зіставлення наявних механізмів з українськими реаліями, знаходження їх спільного та відмінного.

Методи дослідження. Методологічна складова частина дослідження включає ряд методів, які допомагають здійснити аналіз механізмів рекрутування політичної еліти на європейському та українському політичному просторі. В дослідженні використано історичний метод, що допоміг прослідкувати закордонний і український досвід каналів рекрутування еліти. Компаративістський метод надав зіставлення методів рекрутування політичної еліти закордоном та в українському політикумі. Структурно-функціональний метод показав структуру політичної еліти в проаналізованих країнах та їх функціональні характеристики.

Результати. В сучасній західній політології немає цілісного визначення поняття «еліта». Під терміном позначають людей, які мають найбільшу кількість відповідних позитивних якостей, пріоритетів та цінностей (багатство, влада, професіоналізм, культура, сила волі, компетентність) і мають цю найбільшу впливову позицію в суспільній ієрархії [6, с. 143].

В європейській політичній науці, на відміну від української, не використовується визначення «суб'єкт політики» (з англ. *Subjects of the policy*) для позначення політичної еліти, а визначається як «істеблшмент». Істеблшмент (англ., від *зміцнювати, засновувати*) – слово, яким у ряді англійських країн характеризують високий рівень прибутків; високе становище у суспільстві; еліта, правлячі кола держави [3].

Зміна еліт для безпосередньо еліти та держави має виявляти зміну в мотивах, стратегіях та правилах організації власного життєвого простору. Еліта є як дзеркалом суспільних сподівань, так і суб'єктом реалізації даних очікувань та провідником суспільних змін. Проблема зміни еліт пов'язана з питанням політичної трансформації суспільства [6, с. 143]. До процесів зміни еліт в суспільстві належить «рекрутація» як включення нових людей без уточнення якісної характеристики даного процесу і їх соціально-групового походження, що являється підбором еліт.

Н. Попадюк досліджує проблему зміни управлінських еліт на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду. Перехід пострадянських країн до демократичного правління значно різниться від східноєвропейських держав. В польському і угорському переході переважали переговори. Східнонімецький, болгарський та чехословацький перехід вирізнявся масовими мобілізаціями без насилля, в той час як переворот у Румунії був спричинений повстаннями, які відбувалися з насиллям, зіткненнями і вуличними сутичками. Кожній країні притаманні свої способи і канали рекрутування в коло представників центральної політико-управлінської еліти серед «запасних», які формує та пропонує центру регіональна еліта.

Як стверджує Н. Попадюк, «сьогодні дуже необхідна управлінська еліта, яка враховувала б зміни, що відбуваються в соціально-економічній, політичній і духовній сферах суспільства, а також завдання України як незалежної, правової демократичної держави» [6, с. 145–146]. Політико-управлінська еліта має відповідати багатьом вимогам задля утвердження себе в політиці та управлінні, і завоюванні довіри громадян.

Г. Ніколь досліджує зміну політичних еліт Центрально-Східної Європи після падіння комуністичного режиму. Зокрема, чи призвели формально існуючі демократичні інститути до інтерналізації демократичних цінностей серед еліти.

Розрив між політичною елітою та інститутами є досить актуальним на внутрішній політичній сцені. Політичні еліти конкурують у формально консолідованій структурі демократичних інституцій, хоча їх поведінка не збігається з даною структурою у важливих аспектах. Розрив між політичною елітою та інституціями можна виявити через розгляд функціонування блоків політичної партії в загальних рамках системи демократичних політичних партій або специфічних характеристик системи політичної еліти Європейської економічної комісії ООН, що не відповідають демократичній структурі. Прикладами є націонал-популізм у Словаччині, політична поляризація в Угорщині і Польщі. Політична еліта негативно вплинула як на труднощі, так і на європейські політичні структури. Прикладом може бути невдала реформа правосуддя і поліції в Чеській Республіці.

На відміну від популізму в західноєвропейських країнах, персоналізація політики та недоліки поведінки політичної еліти, такі як політична корупція, менше стримуються інституційною структурою і соціальними акторами [10, с. 10; 12].

Директорка Центру економічної політики Азріелі Е. Ш. Брезіс досліджує рекрутування еліт в Західному світі, що веде до соціальної єдності чи соціального розшарування. На Заході меритократія стала основою рекрутування політичної еліти. Результат меритократичного відбору є найкращий, можна побачити, що меритократичне рекрутування фактично призводить до розшарування та авто-рекрутування [8, с. 1].

Протягом XIX ст. та на початку XX ст. існували відмінності між країнами у важливості освіти та підготовці еліт. В Англії лідери бізнесу, більшість з яких не мали жодної вищої освіти, ставилися насторожено до випускників ВНЗ. Ця підозра відображала культ «практичної людини», тому більшість британської економічної еліти було набрано та навчено через такі традиційні канали, як родинні зв'язки та патронаж, так звані «мережі старих хлопців», тих хто мав відвідувати народні школи [8, с. 5]. Та варто зазначити, що 31 січня 2020 р. Велика Британія вийшла зі складу Європейського Союзу.

Тоді як Франція зробила вибір на користь вже існуючої системи *grandes écoles*, яка базувалася на іспитах за досягнення [8, с. 7]. У Франції найбільш оригінальний характер мала система рекрутування та навчання еліт. Значну роль тут відіграють елітні заклади – Великі школи (*Grandes Ecoles*) [8, с. 5] «Гранд Еколь», – елітарні (і одночасно елітні) [2, с. 230]. Походження *grandes écoles* повернулося до військових шкіл XVIII ст., а також до створення спеціальних шкіл інженерів, необхідних державі: Національна школа мостів та доріг (*Ecole des Ponts et Chaussées*), Гірнична школа Парижа (*Ecole des Mines*) і Політехнічна школа (*Ecole Polytechnique*) [8, с. 5].

За моделлю Політехнічної школи в XX ст. з'явилася така елітна вища школа, як ENA (*Ecole Nationale d'Administration*), великий відсоток випускники якої зосереджено у всіх елітних установах Франції, зокрема системи державного або ж публічного правління. Подібністю України і Франції є те, що вони унітарні держави, тому багато унітарних європейських держав мають на сьогодні бюрократію, яка структурована за французьким зразком.

У Франції, як і у Німеччині, державна служба має класичний для континентальної Європи характер. Французька державна служба є чітко регламентованою і закритою системою, тобто це система кар'єрного зростання. Службовець починає працювати з найнижчої посади. Кар'єрна система формує різноманітні ієрархічні форми організації. При цьому на державну службу претендує дійсна еліта в державному управлінні, відповідно до аксіологічного і альтиметричного критерію елітарності.

Французька система професійної підготовки державних службовців містить в собі центральні загальнонаціональні, регіональні і спеціалізовані галузеві навчальні заклади та забезпечує додержання кожним державним службовцем потрібних знань і навичок державного управління, високої професійної і адміністративної культури.

Складовими частинами професійної підготовки державних службовців у Франції є: 1) початкова підготовка – організована адміністративними школами; 2) безперервне навчання або підвищення кваліфікації – здійснюється адміністраціями, представниками приватного сектору та адміністративними школами. Професійна підготовка державних службовців спрямована не на академічні знання, а на практичний досвід [2, с. 230–232, 234].

В системі державного управління Франції навчальні заходи розподіляються на такі категорії: робота з адаптації до робочого місця з метою опанування визначеними функціями; навчальні заходи поєднані зі змінами професійних профілів у середньостроковий термін; заходи, які направлені на отримання нових компетенцій в середньо- і довгостроковий термін, що мають за мету надання можливості службовцям щодо зміни функцій чи

організації-роботодавця; заходи з індивідуальної підготовки до конкурсів і екзаменів [2, с. 237].

Одним з основних каналів рекрутування еліти в Німеччині є елітарна освіта. Формування еліти в державному управлінні і функціонування професійного навчання державних службовців здійснюється в Німеччині. Особливу групу складають політичні та почесні чиновники.

Політичними чиновниками є статс-секретарі у федеральних міністерствах, відомствах федерального канцлера та федерального президента; керівники відділів в міністерствах, відомствах федерального канцлера та федерального президента, федеральному відомстві у справах друку і інформації, адміністрації Бундестагу і Бундесрату; керівники в земельних міністерствах та канцеляріях або ж державні радники.

Особливим німецьким явищем є інститут почесних чиновників, який становлять особи цивільних професій, призначення яких відбувається на почесну посаду без оплати та права заявляти на особливе соціальне забезпечення – це присяжні та виборні консули.

«Поетапний відбір» має два державні іспити для осіб, які пройшли теоретичну підготовку і стажування в федеральних чи земельних органах управління. В публічній службі Німеччини посади об'єднані в «кар'єру» (*Laufbahnen*), що складає групу посад від найнижчої до найвищої. Службовці Німеччини мають один з трьох видів правового статусу: підготовча служба; випробувальна служба; постійна служба [2, с. 238–240, 241].

Основними навчальними установами, які здійснюють вплив на формування і розвиток еліти та проеліти в державному чи публічному управлінні Німеччини, є: Федеральна академія державного управління (*Bundesakademie für öffentliche Verwaltung*), Федеральний університет прикладних управлінських наук (*Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung*).

Головними федеральними університетами Німеччини є: Університет наук управління у місті Шпаєр (*University of Administrative Sciences in Speyer* (*Hochschule für Verwaltungswissenschaften*)), Федеральний університет збройних сил (*Federal University of the Armed Forces* (*Bundeswehrhochschule*)) і Федеральний університет прикладних наук державного управління (*Federal University of Applied Administrative Sciences* (*Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung*)). Федеральна вища школа державного та муніципального управління (*FH Bund*) надає базові курси задля засвоєння основ державного управління. Головним постачальником послуг з професійної підготовки кадрів для федеральної адміністрації є Федеральна академія державного управління [2, с. 243–244]. Для України даний досвід елітарних навчальних закладів є важливим

в контексті формування еліти. Зокрема, українська елітарна освіта також містить в собі систему вищих навчальних закладів, в яких отримали вищу освіту найбільше впливових представників.

Дослідження «Європейська еліта», яке було проведене в березні 2012 р., відійшло від припущення, що європейську інтеграцію можна концептуалізувати як процес інтеграції еліт, що веде до згоди між національними елітами щодо їх тривалої співпраці та мирної конкуренції в рамках загальноєвропейських інституцій. Згідно з цим теоретичним підходом комплексний процес інтеграції еліти забезпечує нормативну та структурну основу для створення та функціонування європейської системи багаторівневого управління. Результати, представлені за даним дослідженням, свідчать про появу «Eurelitis» («еврелітизму»), який характеризується сильнішою прив'язаністю до Європи, сильнішою підтримкою процесу європейської інтеграції та більшою готовністю передати істотні елементи національного суверенітету державам європейського рівня. Результати також засвідчують, що членство в ЄС принесло користь їхнім країнам.

Відмінністю у європейськості європейських економічних та політичних еліт є: контекстуальний вплив, що виходить від національних державних установ і суспільств; наслідки включеності еліт в інституційні та індивідуальні мережі наднаціональної співпраці; внутрішньоелітарні підказки або когнітивна мобілізація; суттєве значення освіти притаманне лише для політичних еліт [9].

Головними викликами політичної еліти України в процесі європейської інтеграції є досягнення європейського рівня життя: здобуття необхідного рівня економічного розвитку, забезпечення громадянам відповідно до стандартів розвинутих демократій рівня життя та захисту їхніх прав. Політична система України повинна відповідати прийнятним в демократичному світі критеріям. Політична еліта України покликана здійснювати принципи демократичного розвитку суспільства.

Основним соціальним об'єктом політичних трансформацій є політична еліта. Вибір рішень політичною елітою є важливим чинником, що зумовлює розвиток та результати трансформаційних процесів [5, с. 174], які залежать від різних факторів політичного розвитку.

І. Михайловський, аналізуючи монографію Ф. Барановського «Європейська інтеграція та демократичний розвиток України», зазначає, що наявна система рекрутування політичної еліти в Україні не досить демократична. Дослідник акцентує увагу на елітократії, яка є не тільки політико-владною і політико-управлінською концентрацією основного потенціалу та ресурсів впливу на суспільство в руках еліт, та їх намагання на відособлене існування в усіх сферах соціального буття.

Демократична еліта в сучасному суспільстві не може бути закритою аристократичною кастою. Нова еліта повинна бути зацікавлена в стабільності суспільства і його поступального розвитку. Автор виразно конкретизував умови та шляхи формування політичної еліти з тими якостями, які властиві європейським демократичним засадам.

Нова еліта має розуміти потреби політичних перетворень та способи їх вирішення, необхідним є усвідомлення втілення українською елітою в політичне життя принципів консенсусу та компромісу як невіддільної складової частини європейських засад демократії в наближенні їх до еліти європейської [5, с. 174; 1].

На сьогодні українська політико-управлінська еліта відзначається непрозорістю системи рекрутування, що пов'язано з її внутрішньогруповою слабкістю демократичного спрямування (політичні партії та громадські організації); переважанням закритості; посиленням таких негативних якостей політичних лідерів, як корупція у публічному секторі; тим, що основний осередок формування еліти складається переважно з бізнесу; встановлений басейн рекрутування, чи соціальні групи, що є джерелом постачання представників політико-управлінської еліти [7, с. 105–106].

Враховуючи досвід Франції, для розвитку і формування еліти в державному управлінні України варто вжити такі заходи, як: підготовка державних службовців повинна здійснюватися навчальними закладами приналежними до системи державної служби; конкурсний відбір слухачів до Національної академії державного управління при Президентові України такий, як і для кандидатів на найвищі посади в державному управлінні; збільшення практичної складової частини в стажуванні; для зайняття посад еліти в державному управлінні необхідним є навчання у повному обсязі за курсом магістра державного управління чи магістра управління суспільним розвитком; викладачі зобов'язані мати практику в системі державного управління, а випускники, які отримали підготовку в у системі державного управління, мають кілька років відпрацювати на державній службі.

Основним для України з досвіду формування лідерів у державному управлінні Німеччини є: утвердження чітких та прозорих умов добору на публічну/державну службу за допомогою конкурсної процедури; послідовне набуття знань і навичок в державному управлінні; застосування механізмів проходження державної служби, таких як підготовча і випробувальна служба; постійна освіта задля здійснення успішної кар'єрної служби; посилення формування лідерських якостей в кандидатів на найвищі посади в державному управлінні [2, с. 238, 246]. Тому система рекрутування повинна враховувати таланти, здібності та практичний досвід при формуванні політико-управлінської еліти.

Для української еліти важливою проблемою є відсутність ідеології, визначеної політичної програми дій і почуття соціальної відповідальності. Характерні відмінності притаманні Україні, на відміну від таких розвинутих країн, як Франція, Німеччина, Данія. Реалізація завдань в галузі розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства потребує оновлення і омолодження управлінської еліти, формування і застосування нових стандартів для державних управлінських кадрів [6, с. 147]. На сьогодні у зв'язку з російсько-українською війною український шлях європейського розвитку пришвидшився тим, що 23 червня 2022 р. Україна стала кандидатом на членство в Європейському Союзі.

Висновки. Таким чином, багатоманітність думок щодо шляхів формування і рекрутування як національної і регіональної еліти дозволяє виокремити такі шляхи, як обрання, призначення і захоплення влади [4, с. 160]. Основними каналами рекрутування політичної еліти є державний апарат, органи місцевого самоврядування, політичні партії, релігійні організації, армія та система освіти. В науковій площині в Україні для позначення політичної еліти використовується поняття «суб'єкт політики», в той час як в європейській політичній науці застосовується поняття «істеблішмент».

Для України варто врахувати європейський досвід формування і розвитку політико-управлінської еліти. Франція зробила вибір на користь вже існуючої система *grandes écoles*, яка базувалася на іспитах за досягнення. Відповідно до французького досвіду для України необхідним є збільшення практичної складової частини в стажуванні, викладачі зобов'язані мати практику в системі державного управління, а випускники, які отримали підготовку в у системі державного управління, мають кілька років відпрацювати на державній службі. З німецького досвіду формування лідерів у державному управлінні необхідним є утвердження чітких і прозорих умов добору на публічну/державну службу за допомогою конкурсної процедури; послідовне набуття знань і навичок в державному управлінні; застосування механізмів проходження державної служби, таких як підготовча і випробувальна служба; постійна освіта задля здійснення успішної кар'єрної служби; посилення формування лідерських якостей в кандидатів на найвищі посади в державному управлінні.

Як засвідчило дослідження «Європейська еліта», проведене в березні 2012 р., членство в ЄС принесло користь країнам даної інституції. Тому політична система України має відповідати прийнятним в демократичному світі критеріям. Політична еліта України покликана здійснювати принципи демократичного розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановський Ф.В. Європейська інтеграція та демократичний розвиток України: концептуальний аналіз взаємовпливу : монографія. Луганськ : «Елтон-2», 2007. 407 с.
2. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2013. 268 с.
3. Істеблішмент. *Словник іншомовних слів*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%25B3%25F1%25F2%25E5%25E1%25EB%25B3%25F8%25EC%25E5%25ED%25F2> (дата звернення: 14.09.2022).
4. Маркітантов В.Ю. Основні чинники формування та рекрутування політичних еліт. *Збірник наукових праць «Політологічні студії»*. 2010. Випуск 1. С. 155–161.
5. Михальський І. Європейський шлях демократичного розвитку України. *Політичний менеджмент*. 2009. № 1. С. 173–176.
6. Попадюк Н.І. Проблема зміни управлінських еліт: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2009. № 2. С. 142–147.
7. Томашевська Т.В. Зарубіжний досвід формування політико-управлінської еліти. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4. С. 101–107.
8. Elise S. Brezis. (2010). The Effects of Elite Recruitment on Social Cohesion and Economic Development. December. URL: <https://www.oecd.org/development/pgd/46837524>. (Last accessed: 14.09.2022).
9. Heinrich Best (ed.), György Lengyel (ed.), Luca Verzichelli (ed.) (2012). *The Europe of Elites: A Study into the Europeaness of Europe's Political and Economic Elites*. Publisher: Oxford University Press. Published: 15 March. URL: <https://academic.oup.com/book/26026/chapter/193920823> (Last accessed: 14.09.2022).
10. Nicole G. (2008). *Political Elites in East Central Europe. Paving the Way for «Negative Europeanisation»?* Budrich UniPress Ltd. Opladen & Farmington Hills MI. 231.

REFERENCES:

1. Baranovsky F. V. (2007). *Yevropeiska intehratsiia ta demokratychnyi rozvytok Ukrainy: kontseptualnyi analiz vzaiemovplyvu: Monohrafiia*. [European integration and democratic development of Ukraine: conceptual analysis of mutual influence: Monograph]. Luhansk: «Elton-2». 407. [in Ukrainian].
2. Hoshovska, V. A. (Ed.). (2013). *Elitoznavstvo: pidruchnyk*. [Elite studies: a textbook.] K.: NADU, 268 s. [in Ukrainian].
3. Isteblishment. [Establishment]. *Slovnyk inshomovnykh sliv*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%25B3%25F1%25F2%25E5%25E1%25EB%25B3%25F8%25EC%25E5%25ED%25F2> (date of access: 14.09.2022). [in Ukrainian].
4. Markitantov V. Yu. (2010). *Osnovni chynnyky formuvannia ta rekrutuvannia politychnykh elit*. [The main factors of formation and recruitment of political elites.]. *Zbirnyk naukovykh prats «Politolohichni studii»*. Vypusk 1. S. 155–161. [in Ukrainian].
5. Mykhalskyi I. (2009). *Yevropeyskyi shliakh demokratychnoho rozvytku Ukrainy*. [The European

way of democratic development of Ukraine]. *Politychnyi menedzhment*. № 1. S. 173–176. [in Ukrainian].

6. Popadiuk N. I. (2009). Problema zminy upravlynskykh elit: vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid. [The problem of changing management elites: domestic and foreign experience]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*. № 2. S. 142–147. [in Ukrainian].

7. Tomashevskaya T. V. (2016). Zarubizhnyi dosvid formuvannia polityko-upravlynskoï elity. [Foreign experience in the formation of the political and managerial elite]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. Vyp. 4. S. 101–107. [in Ukrainian].

8. Elise S. Brezis. (2010). The Effects of Elite Recruitment on Social Cohesion and Economic

Development. December. URL: <https://www.oecd.org/development/pgd/46837524>. (Last accessed: 14.09.2022). [in English].

9. Heinrich Best (ed.), György Lengyel (ed.), Luca Verzichelli (ed.) (2012). *The Europe of Elites: A Study into the Europeaness of Europe's Political and Economic Elites*. Oxford University Press. Published: 15 March. URL: <https://academic.oup.com/book/26026/chapter/193920823> (Last accessed: 14.09.2022). [in English].

10. Nicole G. (2008). *Political Elites in East Central Europe. Paving the Way for «Negative Europeanisation»?* Budrich UniPress Ltd. Opladen & Farmington Hills MI. 231. [in English].

The European way of recruiting the political elite: experience and prospects for Ukraine

Naumenko Olha Mykhaylivna

Ph.D. in Political Science,
Associate Professor at the Department
of Political Technology
Kyiv National Economic University named
after Vadim Hetman
Peremohy Ave., 54/1, Kyiv, Ukraine

The European way of mechanisms for recruiting the political elite is considered. In particular, the formation of the political elite in countries such as Great Britain, France, Germany and post-socialist countries of Europe. Peculiarities, ways and channels of recruitment to the political elite of these countries have been studied. The main channels for the formation of the political-power elites have been established, such as the state apparatus, local self-government bodies, political parties, religious organizations, the army and the education system. The purpose of the article is to study the peculiarities of the mechanisms of recruitment of the political elite on the way to European integration. The historical method was used in the study, which helped to follow the foreign and Ukrainian experience of elite recruitment channels. The comparative method provided a comparison of the methods of recruiting the political elite abroad and in the Ukrainian political system. The structural-functional method showed the structure of the political elite in the analyzed countries and their functional characteristics. Having considered the experience of the formation of the political-power elites of France and Germany, Ukraine should adopt an increase in the practical component of internships; the obligation of teachers to have practice in the state administration system; approval of clear and transparent conditions of selection for public/state service by means of a competitive procedure; consistent acquisition of knowledge and skills in public administration; continuing education for successful career service; strengthening the formation of leadership qualities in candidates for the highest positions in public administration. In the research presented, the key differences in the Europeaness of European economic and political elites are: contextual influence emanating from national state institutions and societies; consequences of inclusion of elites in institutional and individual networks of supranational cooperation; intra-elite cues or cognitive mobilization; the essential importance of education is inherent only to political elites. The results of the study indicate that the main challenges of the political elite of Ukraine in the process of European integration are the achievement of the European standard of living: obtaining the necessary level of economic development, providing citizens with a standard of living in accordance with the standards of developed democracies and protecting their rights. The political system of Ukraine must meet the criteria accepted in the democratic world. The political elite of Ukraine is called to implement the principles of democratic development of society.

Key words: political-power elites, political elite, elite formation, mechanisms of political elite recruitment, the European way.